Eve Juuriala

8.5.2024

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 10.5.2024 klo 9.45

VNS 2/2024 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta lausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosilla 2025–2028 erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä lastensuojelun näkökulmasta.

Suunnitelman mukaan turvakotipalveluihin osoitetaan 1 milj. Euron tasokorotus. Se on turvakotiverkoston ylläpitämiseksi välttämätön, mutta se ei riitä kattamaan nykyisen laajuista turvakotiverkostoa vuoden 2028 loppuun saakka. Rahoituksessa on huomioitava myös inflaatio ja palkkakustannusten nousu. THL myönsi vuonna 2024 valtionavustusta turvakotipalveluihin kaksi miljoonaa enemmän kuin valtion talousarviossa tähän oli myönnetty (momentti 33.60.52). Tämä kahden miljoonan euron erotus katetaan edellisinä vuosina kertyneellä siirtyvällä määrärahalla. Siirtyvä määräraha ei kata useamman vuoden budjettivajetta.

Nykyinen turvakotitoiminnan rahoitus ei mahdollista vastaamista Istanbulin sopimuksen (Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta SopS 53/2015) ja turvakotilain (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 2014/1354) velvoitteisiin. Kummatkin säädöksistä velvoittavat, että turvakotipaikkoja tulisi olla tarpeeseen nähden riittävästi. Myös Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on vahvistaa turvakotien saavutettavuutta. Turvakotipaikkoja puuttuu erityisesti suurista kaupungeista sekä saamelaisten kotiseutualueelta.

Lastensuojelun hybridimallin käynnistämisen osalta suunnitelmasta ei ilmene, mikä osuus mielenterveyden matalan kynnyksen chat-palveluiden kanssa yhteisestä 1 miljoonasta eurosta on tarkoitettu lastensuojelun hybridimallin käynnistämiseen. Joka tapauksessa on selvää, että lainsäädännöllisiä muutoksia edellyttävän, vaikeimmin oireileville lapsille ja nuorille suunnatun toimintamuodon käynnistämiseen osoitettu raha on pieni.

Eve Juuriala

8.5.2024

Hybridiyksiköt ovat vaativimman tason korjaavaa palvelua pienelle määrälle lapsia ja nuoria. Yksiköihin liittyvä keskustelu ei saa jättää varjoonsa varhaisen ehkäisyn ja tuen saatavuuden haasteita, mukaan lukien merkittävä sosiaalihuollon perhepalveluiden kuormittuminen. Tutkimusten mukaan haitallisten lapsuudenajan kokemusten, kuten väkivallan, lapsiperheköyhyyden tai vanhempien mielenterveys- ja päihteidenkäyttöön liittyvien ongelmien, vuositason kustannukset ovat länsimaissa useita prosentteja bruttokansantuotteesta. Taloudelliseltakin kannalta näiden kokemusten ehkäisy, ei seurausten korjaaminen, on kannattavinta.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusvaatimusten muuttamisen kokonaisuusvaikutukset saattavat olla laajoja, eikä taloussuunnitelma ole oikea paikka asiasta päättämiselle. Rahoituksen vähentymisen vaikutus on epävarmaa. Tällä hetkellä avoimia vakansseja on paljon, joten niistä ei ole tullut kuluja. Kelpoisuusvaatimusten muutoksen johdosta vakansseihin voidaan palkata enemmän sijaisia, jolloin henkilöstökulut nousevat. Lastensuojelun katsotaan yleisesti olevan vaativinta sosiaalityötä mm. siksi, että siinä tehdään moniin perusoikeuksiin linkittyviä päätöksiä ja kriittisiä arvioita, suunnitelmia ja toteutuksia lapsen turvallisuudesta ja edusta. Sijaisten kelpoisuusvaatimusten muutos ei vaikuta perustellulta.

Suunnitelmasta ei ilmene, miten 100 miljoonan euron rahoituksen vähentäminen sosiaalihuollon palveluvalikoiman rajauksella toteutetaan. THL kannattaa palvelujärjestelmän kehittämistä vaikuttavuustiedon pohjalta.

Lisäksi THL lausuu tässä yleisesti lastensuojelun kustannusten vähentämisestä. Lastensuojelun kustannusten vähentäminen on mahdollista vain pitkällä tähtäimellä. Tällä hetkellä lastensuojelun kustannuksista valtaosa aiheutuu sijaishuoltopalveluista. Lastensuojelun kustannuksia voidaan ehkäistä pyrkimällä siihen, että perheet eivät ajaudu korkeampien kustannusten palveluihin. Kokonaistaloudellisesti kannattavampaa on panostaa lapsiperheiden varhaiseen tukeen, esim. kotipalveluun, kun perheessä on arkeen liittyvää kuormitusta. Olennaista on toimia oikea-aikaisesti ja siinä vaiheessa, kun ongelmat ovat vasta pieniä.

Eve Juuriala

8.5.2024

Kasvatus- ja perheneuvoloiden mahdollisuudet toimia perheiden tukena matalalla kynnyksellä tulee turvata. Etelä-Karjalassa, jossa on pitkäjänteisesti ja monipuolisesti kehitetty perustason lapsiperhepalveluita, indikaattorit osoittavat muita alhaisempia määriä korjaavissa toimissa, kuten kiireellisissä sijoituksissa ja huostaanotoissa. Tämä näkyy myös kustannuksissa.

Lastensuojelun kustannusten hallinta on monimutkaista. Suuri osa sijaishuollon palveluntuottajista on yksityisiä yrityksiä. Yksityistämisellä ja markkinoitumisella ei kuitenkaan ole saavutettu tavoiteltuja positiivisia vaikutuksia, kuten valinnanvapautta, kustannussäästöjä ja laadun paranemista. Tästä syystä osa hyvinvointialueista pyrkii lisäämään omaa palveluntuotantoaan, mikä edellyttää investointeja samalla, kun resursseja suunnataan sijaishuoltopalvelujen ostoihin. Lisäksi vaikeasti oireilevia lapsia on entistä enemmän, ja heidän tuekseen tarvitaan vahvasti resursoitua sijaishuoltopalvelua, olipa se julkisen tai yksityisen tahon tuottamaa.

Hyvä C-hepatiitin ja päihdehoidon tarjoaminen sekä perhesosiaalityön palvelut voivat toimia ennakoivana lastensuojelutyönä ja ehkäistä lapsen sijoittamisen tarvetta myöhemmin. Pysyvät ja nykyistä paremmin toimivat päihde- ja mielenterveyspalvelut tulee nähdä konkreettisesti osana lastensuojelua. Väkivallalla ja päihteillä oirehtiville nuorille on rakennettava tarpeen mukaiset ja riittävän pitkäjänteiset palvelut lastensuojelua kehittämällä.

THL suosittaa voimallista investointia lapsiperheiden varhaiseen matalan kynnyksen tukeen, jotta huostaanottoja ja sijaishuollosta aiheutuvia kustannuksia voidaan vähentää. Niille perheille, joilla on lastensuojelun palveluiden tarvetta, on kustannusten vähentämisen näkökulmasta syytä panostaa lastensuojelun avohuollon palveluihin, mukaan lukien järjestöjen tarjoamat palvelut.

Hyvinvointialueiden asiakasmaksujen korottaminen tulee suunnata siten, ettei se lisää lapsiperheköyhyyttä.

Sosiaalialan osaamiskeskusten rahoituksen leikkaaminen vaarantaa sosiaalihuollon tietoperustan vahvistamisen. Lastensuojelun ja perhepalveluiden asiakkailla on oikeus tutkittuun tietoon perustuviin, vaikuttaviin palveluihin. Yliopistotasoisen tutkimuksen rahoituksen lisääminen on tästä näkökulmasta myönteistä. Vaikuttavat tietoperustaiset palvelut vaativat kuitenkin myös hyvinvointi- ja yhteistyöalueille riittävät tutkimuksen, kehittämisen, koulutuksen ja innovaatiotoiminnan rakenteet. Sosiaalialan osaamiskeskukset ovat

Eve Juuriala

8.5.2024

ainoa yliopisto- ja keskussairaaloita vastaava sote-palvelujärjestelmän sisäinen TKKI-rakenne. Rahoituksen leikkaaminen vaarantaa sosiaalihuollon tietoperustan vahvistamisen.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Anneli Pouta